LECTIONES TULLIANAE.

SCRIPSIT

W. G. PLUYGERS.

(*Continuantur e Mnemosynes Vol.* XI. *pag.* 61.)

CAPUT XII.

In Q. Caecilium Divinatio.

§ 12. Caecilio haec causa constituitur, ut aut contendat non Siculorum rogatu Ciceronem Verrem accusare, aut eorum voluntatem apud iudices nihil valere oportere. At Ciceroni causam Siculos detulisse testes sunt C. Marcellus et Cn. Lentulus Marcellinus. „Hi sciunt hoc non modo a me petitum esse, sed ita saepe et ita vehementer esse petitum, ut aut causa mihi suspicienda fuerit aut officium necessitudinis repudiandum. Sed quid ego his testibus utor, quasi res dubia aut obscura sit? Adsunt homines ex tota provincia nobilissimi, qui praesentes vos orant atque obsecrant, iudices, ut in actore causae suae deligendo vestrum iudicium ab suo iudicio ne discrepet." In „quid ego his testibus utor" pronomen *his* significationem habet eximiae auctoritatis, quae viris, quales Marcellus et Lentulus erant, tribuenda esset. At in re neque dubia nec obscura non solum non gravibus, sed nullis omnino testibus opus est. Legendum videtur „sed quid ego *hic* testibus utor." Cf. Verr. II. § 23:, „Quid ego hic nunc Sex. Pompeii Chlori testimonium recitem. — Dixit hoc idem M. Lucullus." etc. In quo loco *nunc* otiosum est. Variant libri inter *hic nunc* et *nunc hic*. *Nunc* delendum videtur.

§ 31. Caecilius Verrem imitatus pro frumento in cellam imperato, cum esset modius HS II, in modios singulos XII HS exegerat. Ab adversario interrogatur utrum in accusando hoc crimen praetermissurus sit an obiecturus. „Si obiicies — audebis ita accusare alterum, ut quominus tute condemnere recusare non possis? Sin praetermittes, qualis erit aut ista accusatio, quae domestici periculi metu certissimi et maximi criminis non modo suspicionem, verum etiam mentionem ipsam pertimescat." Mentio criminis sine dubio magis pertimescenda est quam tacita suspicio. Pro *suspicionem* requiro nomen eiusmodi significationis qualem habet *expositio* vel *explicatio;* nam sententia haec est: hoc crimen non modo non explicare, verum ne commemorare quidem audebis.

§ 37. „De te Caecili — tu ipse quemadmodum existimes vide etiam atque etiam; et tu te collige, et qui sis et quid facere possis considera." Si aliquem ut se colligat admonemus, subiicere solemus id quod, cum se collegerit, facere eum aut sentire cupimus, ut hoc sit tamquam explicatio admonitionis quae praemissa est. Haec autem explicatio aut per se efferri potest sine coniunctione, aut coniunctione superioribus adiungi: sed non potest admonitio ab explicatione divelli, ut hoc loco: „*et* tu te collige *et* — considera." Difficultatem sensisse videtur Kayserus v. cl., qui in nuperrima huius orationis recognitione (Lipsiae 1861) distinctionem post *etiam* sustulit, quo facto „et tu te collige" superioribus adiungitur: tu ipse — vide — et tu te collige. Verum in hac ratione *tu* post coniunctionem iteratum vix defendi potest. Verius videtur post *etiam* distinguere sed delere *et:* „tu te collige; et qui sis et quid facere possis considera." Ita explicatio bipartita sine coniunctione admonitioni adiungitur.

§ 38. Codicis Leid. lectio „quae in Achaia, Asia, Pamphyliaque commiserit al. peccarit" non indigna videtur quae commemoretur. Nam veri similius est *peccarit* alterius verbi interpretamentum est quam contra. Tamen libri optimi in *peccarit* consentiunt.

§ 46. „Quid? cum commiserari — coeperit, commemorare quaestoris cum praetore necessitudinem constitutam, morem maiorum, sortis religionem, poterisne eius orationis subire invidiam?" Qui vulgatam lectionem *morem maiorum* figura quadam et cumulandi consilio defendunt ii participium *constitutam*, quod absolute positum nihil significat, praetervidisse videntur. Figura quam dicunt requirit „commemorare quaestoris cum praetore necessitudinem, morem maiorem, sortis religionem." Itaque recte Kayserus Gronovium secutus „constitutam *more* maiorum" edidit. Si ad nostrum locum contulisset § 65: „accusavi eum cui quaestor fueram, quicum me sors consuetudoque maiorum, quicum me deorum hominumque iudicium coniunxerat" (cf. Act. I. § 11.), fortasse hac auctoritate non se continuisset. Etenim ut hic sors et consuetudo maiorum praetorem et quaestorem coniungere dicuntur, sic supra puto dictum esse eorum necessitudinem constitutam esse „*more* maiorum, sortis *religione*."

§ 55. „At enim tibi C. Verres fecit iniuriam, quae ceterorum quoque animos posset alieno incommodo commovere. Minime. Nam id quoque ad rem pertinere arbitror, qualis iniuria dicatur, quae causa inimicitiarum proferatur. In „qualis iniuria dicatur" sententia non satis explicate proponitur. An: „qualis iniuria *accepta* dicatur"?

§ 56. „Iudicium dat statim: si paret eam se et sua Veneris esse dixisse." Hic, et alibi in simili syntaxi, propter incertam librorum auctoritatem ambigebant olim editores utrum „si paret" an „si pareret" scribendum esset. Praesens „si paret" unice verum esse linguae ratio demonstrat. *Pareret* nihil est nisi prava correctio scripturae antiquissimorum librorum *parret*, quae in iis quoque libris qui hodie supersunt subinde comparet. Quam antiqua sit haec scriptura videndum est apud Festum p. 233 Mülleri. „Parret, quod est in formulis, debuit et producta priore syllaba pronuntiari et non gemino r. scribi, ut fieret *paret*." etc. Sequitur apud Ciceronem. „Iudicant recuperatores id quod necesse erat: neque enim erat cuiquam dubium quin illa (Agonis) dixisset.

Iste in possessionem bonorum intrat, ipsam Veneri in servitutem adiudicat: deinde bona vendit, pecuniam redigit. Ita dum pauca mancipia Veneris nomine Agonis ac religione retinere vult, fortunas omnes libertatemque suam istius iniuria perdidit." Nomen Agonis Cicero, opinor, hoc loco non posuisset. Suspicor ab eo scriptum fuisse: "Ita *illa*, dum pauca mancipia Veneris nomine ac religione" etc.

Initio eiusdem § "Ubi hoc quaestori Caecilio, viro optimo et homini aequissimo, nuntiatum est" equidem Caecilii nomen abesse velim.

§ 57. "Quid enim facere potuit elegantius ad hominum existimationem, aequius ad levandam mulieris calamitatem, vehementius ad quaestoris libidinem coercendam?" Facere aliquid eleganter ad hominum existimationem est facere quod ad hominum normam elegans est. Non est id quod locus postulat. Requiritur id quod Cicero Verr. III. § 140 ita proposuit: "quid potuit elegantius facere praetor cupidus existimationis bonae?" Hoc autem ex nostro loco non intelligitur. Ipsa porro oratio periodique structura parum elaborata est. In primo membro requiritur verbum eiusdem figurae cuius est in altero membro *levandum*, *coercendam* in tertio. Fortasse legendum est "Quid enim facere potuit elegantius ad *colligendam* hominum existimationem" etc.

In Verrem actio I.

§ 2. "Adduxi — depeculatorem aerarii, vexatorem Asiae atque Pamphyliae, praedonem iuris, labem atque perniciem provinciae Siciliae." Vita publica Verris his verbis accurate describitur ac notatur: quaestura, legatio, praetura urbana, administratio provincialis pro praetore. In hac descriptione deteriorum librorum lectio "praedonem iuris urbani" propemodum necessaria videtur, ne urbanae praeturae mentio desideretur. Nam etiam in provinciali iurisdictione potest aliquis praedo iuris esse.

§ 33. „Res omnis mihi tecum erit, Hortensi. Dicam aperte. Si te mecum dicendo ac diluendis criminibus in hac causa contendere putarem, ego quoque in accusando et explicandis criminibus operam consumerem." Ut in altero membro duae res accusatori propriae proponuntur, accusare et explicare crimina, sic in priore membro requiruntur quaedam quae ad solum rei patronum pertineant. Cuius generis certe non est dicere. Nam ingenio atque dicendi facultate utitur tam accusator quam patronus, hic ut crimina diluat, ille ut explicet; sed suo quisque dicendi genere inter se contendunt alter accusatoria oratione alter defensoria. Itaque si accusator accusando contendere dicitur, patronus *defendendo* contra niti dicendus est.

Accusationis in C. Verrem Liber I.

§ 3. „Nam si iste id fecisset quod prius statuerat, ut non adesset, minus aliquanto quam mihi opus esset cognosceretur, quid ego in hac accusatione comparanda constituendaque elaborassem: vestra vero laus tenuis plane atque obscura, iudices, esset. Neque hoc a vobis populus Romanus exspectat neque eo potest esse contentus, si condemnatus sit is qui adesse noluerit, et si fortes fueritis in eo quem nemo sit ausus defendere." In hac explicatione altera pars, quae ad iudicum laudem pertinet, non satis elaborata est et periodum non apte concludit. Quapropter deteriorum librorum: „Neque *enim* hoc a vobis populus Romanus exspectat" praeferendum videtur.

§ 13 et 14. „Confringat iste sane vi sua consilia senatoria, quaestiones omnium perrumpat, evolet ex vestra severitate: mihi credite, artioribus apud populum Romanum laqueis tenebitur." Si pro consilia senatoria dictum esset „omnia consilia" non esset quod „quaestiones omnium" reprehenderetur. Nunc id nimis infinitum esse videtur. Ante *prumpat* excidisse videtur *pr:* „quaestiones omnium *praetorum* perrumpat." Sequitur: „Credet iis equitibus populus Romanus —.

Credent omnes V et XXX tribus —. Audietur a populo Romano —. Probabit fidem et auctoritatem et religionem suam L. Suetius etc." In hac quadripertita oratione mentio populi Romani, quae primaria est in argumentatione et in ternis membris recurrit, in omnibus recurrere oportet. Vereor ne hoc genere abuti videar, sed iterum *p. r.* sive *po. ro.* ante *probabit* excidisse suspicor: „*Populo Romano* probabit fidem et auctoritatem — L. Suetius" etc.

§ 15. In „Mea quidem ratio cum in praeteritis rebus est cognita tum in reliquis explorata atque provisa est," alterum *est* melius abest. Prius *est* si utriusque membri commune ponitur concinnior fit oratio.

§ 26. „Ego tibi illam Aciliam legem restituo, qua lege multi — condemnati sunt nequaquam tam manifestis neque tantis criminibus quantis tu convinceris. Puta te non hac tam atroci, sed illa lege mitissima causam dicere. Accusabo, respondebis etc." Omnis haec disputatio est cum defensore non cum reo. Ad hunc tamen unum pertinet criminibus convinci, ad illum causam dicere, respondere. Legendum videtur: „quantis *iste convincetur.*"

§ 33. „Omne illud tempus, quod fuit antequam iste ad magistratus remque publicam accessit habeat per me solutum ac liberum. — Patiatur eius vita reliqua me hanc tantam iacturam criminum facere." Vellem editores Orellio obtemperassent, qui scripsit „*Patitur* eius vita reliqua — facere." His verbis demonstratur verae accusationi nihil detrahi, si de omni tempore siletur quod fuit antequam Verres ad rem publicam accessit.

§ 34. „Quaestor ex senatus-consulto provinciam sortitus es: obtigit tibi consularis, ut cum consule Cn. Carbone esses eamque provinciam obtineres." In: obtigit tibi provincia consularis ut eam provinciam obtineres, ultima inepte abundant. Nomen provinciae requiri videtur quam cum Carbone Verres obtinuerit. „*Galliamque* provinciam obtineres."

§ 36. „Dedi — legatis, pro quaestore, cohorti praetoriae HS mille sexcenta" etc. Quem locum „pro quaestore" in hac syntaxi obtineat intelligi non potest. Nam § 95. „Pro quaestore vero quomodo iste commune Milyadum vexarit"; Acad. pr. II. § 4. „Maiore studio Lucullus cum omni litterarum generi tum philosophiae deditus fuit, quam qui illum ignorabant arbitrabantur, nec vero ineunte aetate solum, sed et pro quaestore aliquot annos et in ipso bello," et alia eius generis, in usu sermonis praesidium habent; quamquam improprie aliquis dicitur pro quaestore provinciam vexare, aut philosophiae operam dare, aut quidquam facere quod a publico quaestoris munere alienum sit. Sed quis ferat „dedi pro quaestore" eo sensu positum, ut sit pro: dedi ei homini qui quaestoris vicem explebat. Commate sublato scribatur: „legatis pro quaestore." Syllano civili bello singulos adversariorum exercitus, qui plures eodem tempore per se quisque rem gerebant, suum legatum pro quaestore habuisse veri simile est.

§ 38. „Nullam religionem sors habebit — nullam auctoritatem mores atque instituta maiorem." Quod pag. 56, cum vulgatam lectionem in Or. in Pis. § 30 tuebar, ad Phil. XI. § 27 disputavi, esse nonnumquam ubi malit Cicero insolenter quam insuaviter loqui, id hoc loco comprobatur. Nisi „instituta" adiecisset sine dubio „morem maiorum" posuisset, ut modo § 37. „ut nec fidem suam nec morem maiorum nec necessitudinem sortis laederet."

§ 53. „Dico — Aspendi — omnia ex fanis et locis publicis palam, spectantibus omnibus, plostris evecta exportataque esse." — Quod fit in ore atque oculis omnium id Latine dicitur fieri „*in*spectantibus omnibus." Spectant enim homines ex quadam cupiditate videndi, qualem in hac re Aspendii non habebant. Contra quod inspectantibus hominibus geritur, aut invitis iis aut certe non curantibus geritur; rem vident quia forte adsunt; ut possint videre nihil ipsi agunt. Itaque spectantibus omnibus est fere omnibus concurrentibus ut videant, inspectantibus omnibus est ante oculos omnium.

Quid huic narrationi conveniat vix dubitari potest. In libro IV. § 49. „Hic tamquam festivum acroama, ne sine corollario de convivio discederet, ibidem, convivis spectantibus, emblemata evellenda curavit," deteriores libri meliorem lectionem „inspectantibus" servaverunt, quam editores Orellio recentiores reiecisse miror.

§ 64. Verres Rubrio quodam negotium dat ut investigent ecqua virgo sit aut mulier digna quamobrem Lampsaci diutius commoretur. „Is ad eum rem istam defert: Philodamum esse quendam" etc. Pronominum demonstrativorum usus quibus finibus circumscribatur exponere longum est. Hoc loco certe *istam* defendi non posse videtur. Suspicor legendum esse: „Is ad eum rem *ita* defert." Cf. de Fin. II. 55. ibique Madvig.

§ 92. Verres cum pupilli Malleoli in Asia tutor esset, ut Romam rediit rationem dare diu cunctatus est. Rogatus ut diceret saltem quantum pecuniae Malleoli deportasset, respondit HS decies; deinde in codice in litura nomen fecit; expensa Chrysogono servo HS sexcenta millia accepta pupillo Malleolo retulit. „Quomodo ex decies HS sexcenta sint facta; quomodo DC eodem modo quadrarint, ut illa de Cn. Carbonis pecunia reliqua HS sexcenta facta sint; quomodo Chrysogono expensa lata sint; cur id nomen infimum in lituraque sit, vos existimabitis." Vitiose coniunctivus ponitur in „ut illa de Cn. C. p. r. HS s. facta sint." Sed emendatio huius loci in verbo corrigendo subsistere non potest. Etenim orator ipsam summam in suspicionem vocat: mirum enim esse solida sexcenta millia, ut quondam in ratione quaestoria aerario, sic nunc in ratione tutelari pupillo relicta esse. Sententia idem verbum requirit quod praecedit: quadrarunt. *Facta sint* eiiciendum videtur et *quadrarunt* cogitatione supplendum: „quo modo DC eodem modo quadrarint, ut illa de Cn. Carbonis pecunia reliqua HS sexcenta."

§ 97. „Quo ex genere mihi testium, qui cum isto furati sunt, si uti voluissem, magna copia fuisset, qui ut se peri-

culo litium, coniunctione criminum liberarent, quo ego vellem descensuros pollicebantur." Hunc locum non recte cepisse videntur qui verbis „periculo litium" inde allatis eorum sententiam oppugnarunt, qui pro Caecina § 74: „Fundus a patre relinqui potest: at usucapio fundi, hoc est finis sollicitudinis ac periculi litium non a patre relinquitur sed a legibus" legendum putant „finis sollicitudinis ac periculorum [litium]." Etenim in Verrinarum loco lites non, uti in Or. pro Caecina, generaliter controversias iudiciales cuiuscumque generis significant, sed causas de litibus aestimandis, et quae cum iis erant coniunctae, quo ea pecunia pervenerit. Hae causae speciatim lites dicuntur. Exempla sunt pro Rabirio Post. § 9: „Ita contendo, neminem umquam quo ea pecunia pervenisset causam dixisse, qui in aestimandis litibus appellatus non esset. In litibus autem nemo appellabatur nisi ex testium dictis aut tabulis privatorum aut rationibus civitatum. Itaque in inferendis litibus adesse solebant, qui aliquid de se verebantur, et cum erant appellati, si videbatur, statim contra dicere solebant: sin eius temporis recentem invidiam pertimuerant, respondebant postea: quod cum fecissent, permulti saepe vicerunt. Hoc vero novum est et ante hoc tempus inauditum: in litibus Postumi nomen est nusquam. In litibus dico? modo vos idem in A. Gabinium iudices sedistis: — num — toto illo iudicio Postumi nomen audistis?" De loco ex Caeciniana non decerno, hoc unum demonstrare volui non recte eum conferri cum Verrinarum loco, in quo lites sunt causae eae quas supra demonstravi.

§ 121. Facetiae ridiculorum hominum in Verris nomen commemorantur. „Quae ego non commemorarem (neque enim perfacete dicta neque porro hac severitate digna sunt) nisi" etc. *Porro* hoc loco nihil significat. Reponendum videtur *prorsus.* „Non *prorsus* digna" et „non *per*facete dicta" in eadem gradatione sunt.

§ 133 In Aede Castoris sarta tecta exigenda Verres, ut ex mancipe quaestum faceret, nova et inaudita excogitavit. „Venit ipse in Aedem Castoris: considerat templum: videt

undique tectum pulcherrime laqueatum, praeterea cetera nova atque integra. Versat se: quaerit quid agat. Dicit ei quidam ex illis canibus, quos iste Liguri dixerat esse circa se multos: tu, Verres, hic quid moliare non habes, nisi forte vis ad perpendiculum columnas exigere. Homo omnium rerum imperitus quaerit quid sit ad perpendiculum. Dicunt ei fere nullam esse columnam, quae ad perpendiculum esse possit. Nam mehercule, inquit, sic agamus: columnae ad perpendiculum exigantur." Qui opus improbare vult non tam monendus esse videtur quid in columnis ponendis possit effici, quam quid plerumque efficiatur. Itaque suspicari licet Ciceronem scripsisse „quae ad perpendiculum *posita sit.*" Notum autem est perfectum *positum esse* persaepe praesentis temporis significationem habere; modo (§ 129) legitur „quod templum in oculis quotidianoque adspectu populi Romani positum est." In sequentibus „negat id sibi deberi, negat oportere exigi," in altero inciso requiritur aliquid quod pronomini *id* respondeat. Fortasse legendum „negat *ita* oportere exigi" i. e. ad perpendiculum.

§ 141. „Itaque excogitat — quid? Nihil ingeniose, nihil, ut quisquam posset dicere: improbe, verum callide: nihil ab isto vafrum, nihil veteratorium exspectaveritis: omnia aperta, omnia perspicua reperientur, impudentia, amentia, audacia." In novarum editionum typis componendis operae solent superioris alicuius editionis interpunctionem sequi. Hinc eosdem errores per omnes editiones deinceps propagatos esse videmus. Veluti hoc loco nemo non videt adiectiva *aperta* et *perspicua* ad substantiva *impudentia, amentia, audacia* pertinere; (cf. § 148 „sed ineptum est de tam perspicua eius impudentia pluribus verbis disputare.") tamen in omnibus quas inspexi editionibus adiectiva commate post *reperientur* posito a substantivis divelluntur.

§ 146. Verres improbato opere, quod periculo pupilli Iunii conductum erat, novam legem locando operi fecit, qua pupillus excluderetur. „At ut videatur tamen res agi et non eripi pupillo: *si quid operis causa rescideris reficito.*" Res agi

dicitur, si, quod poscit res quae geritur, cum cura et diligentia fit, sine fraude ac dissimulatione omissisque omnibus quae ad rem non pertineant. Cf. Verr. III. § 31: „Conferrent boni viri capita, de comissatione loquerentur inter se ac de mulierculis, si quas a praetore abeuntes possent deprehendere: res agi videretur." Quemadmodum autem *res* hoc sensu positum cum verbo eripi coniungi possit equidem non video. Suspicor legendum esse: „At ut videatur tamen res agi et non „*diripi pupillus*" cf. Ep. ad Q. frat. I. 2. § 1. „Statius ad me venit a. d. VIII. Kalend. Novembr. Eius adventus, quod ita scripsisti, direptum iri te a tuis dum is abesset, molestus mihi fuit."

In sequentibus: „Pecunia praesens solvetur. Quibus de bonis? eius qui, quod tu HS DLX milibus locasti, se HS LXXX milibus effecturum esse clamavit. Quibus de bonis? pupilli, cuius aetatem et solitudinem, etiam si tutores non essent, defendere praetor debuit. Tutoribus defendentibus non modo patrias eius fortunas sed etiam bona tutorum ademisti. Kayserus Bakium secutus utrobique edidit: „*Cuius* de bonis." Ita locus duobus vitiis liberatus est. Tertium superest in sequentibus. Nam in hac oppositione, in qua demonstratur quid praetor facere debuerit quid Verres fecerit, verbum *ademisti* pronomine carere non posse videtur; subiectum enim emphasin habet. Legendum est: „*Tu* tutoribus defendentibus — ademisti."

Accusationis in C. Verrem Liber IV.

§ 7. „Verres quod ubique erit pulcherrimum auferet? nihil habere cuiquam praeterea licebit?" *praeterea* sine sensu interiectum est. Notum est in tali oratione *postea*, verum quod nunc legitur sine exemplo est. Legendum est „praeter *eum*."

§ 37. Haec equidem ita distincta esse vellem: „Dices te emisse. — Scio — „HS CIↃ" — ita opinor; scio, inquam,

— „proferam litteras." — Tamen id factum non oportuit." In his „HS CIↃ" et „proferam litteras" a Verre dici finguntur.

§ 39. „Quia non potuerat eripere argentum, ipse a Diodoro erepta sibi vasa optime facta dicebat." Recte Kayserus post *ipse* distinxit, sed praeterea *argentum* deletum esse velim. Aculeus sententiae evellitur, nisi eripiendi verbo utrobique idem nomen adiungatur.

§ 62. Nihil ab hac sententia magis alienum videtur, quam post exiguum intervallum iterum docere eos qui audiebant Syriam patrium Antiochorum regnum esse. Hoc unum dicere attinebat, pueros regios Roma domum esse profectos. „In Syriam" interpolatum esse vidit Lambinus.

§ 37. „Equestres sunt medio in foro Marcellorum statuae —; ex quibus iste C. Marcelli statuam delegit —. In ea Sopatrum — divaricari ac deligari iubet. Quo cruciatu sit affectus venire in mentem necesse est omnibus, cum esset vinctus nudus in aëre, in imbri, in frigore." Postquam Madvigius hunc locum in Ep. ad Orell. p. 75 attigit et contra Hotomanni lectionem „in aere" disputavit „in *aëre*" vulgo receptum est. Libenter equidem hac auctoritate acquiescerem, si demonstratum esset „in aëre" idem significare atque „sub divo." Aer, sine adiectivo positum, est verbum, nisi fallor, ad unam physicorum disciplinam pertinens; cum adiectivo coniunctum significat coeli temperiem; sed ea significatione quae hic requiritur vocabulum usurpatum me videre non memini. Unice verum videtur „in aere," modo ne haec ita cum verbo „vinctum esse" adiungas, ut rem notare putes ad quam Sopater deligatus esset. In aere, in imbri, in frigore cum adiectivo „nudus" una cogitatione comprehendenda sunt. Ita quoque oratio in eodem rerum genere manere videtur. Non enim ipsa aeris, imbrium, frigoris natura hoc loco in censum venit, quae sine dubio est diversissima, sed quemadmodum nudum hominem afficiant, qua in re simillimae sunt eiusdemque generis. Quod autem metalli commemoratio non apta sit, quoniam aeque in marmore cruciatus sit, neque hoc concedi

potest. Si aenea erat statua Marcelli ad quam Sopater alligatus erat, apta est commemoratio metalli, ut marmoris esset si statua marmorea fuisset.

§ 119. "Altera autem est urbs Syracusis cui nomen Achradina est; in qua forum maximum, pulcherrimae porticus, ornatissimum prytanium, amplissima est curia templumque egregium Iovis Olympii ceteraeque urbis partes, quae una via lata perpetua multisque transversis divisae privatis aedificiis continentur." Verbum substantivum in sententia relativa non suo loco interpositum esse videtur. Tum inter ea quae in Achradina urbe maxime essent miranda "ceterae partes urbis" comprehendi non possunt. Fortasse legendum, "in qua amplissima est curia, forum maximum, pulcherrimae porticus, ornatissimum prytanium, templumque egregium Iovis Olympii. Ceterae urbis partes, una via lata perpetua multisque transversis divisae, privatis aedificiis continentur." Libri deteriores *quae* omittunt.

§ 131. "Mensas Delphicas e marmore, crateras ex aere pulcherrimas, vim maximam vasorum Corinthiorum ex omnibus aedibis sacris abstulit Syracusis." In ipsis furtis Syracusanis explicandis iam dudum versatur oratio. Itaque *Syracusis* certe abesse potest. Ut nomen interpolatum esse putem facit locus quem in periodo obtinet.

§ 143. In Syracusanorum senatu "ut quisque aetate et honore antecedebat, ita sententiam dixit ex ordine. Id adeo ex ipso Senatus consulto cognoscite: nam principum sententiae perscribi solent. Recita. *Quae verba facta sunt de Sex. Peducaeo.* Dicit qui primi suaserint. Decernitur." Quis dicere dicitur? Num Senatus consultum? Imo haec ipsi oratori tribuenda sunt scribam iubenti ut nomina recitet: "*Dic*, qui primi suaserint. — Decernitur." Vide quae continuo sequuntur: "Refertur deinde de Verre. Dic, quaeso quomodo? *Quod verba facta sunt de C. Verre.* Quid postea scriptum est?" etc.

§ 148. "Ecce autem nova turba atque rixa, ne tamen istum omnino Syracusis sine amicis, sine hospitibus, plane nudum esse ac desertum putetis. Retinere incipit tabulas Theomnastus quidam, homo ridicule insanus, quem Syracusani Theoractum vocant." Notum quidem est id genus facetiarum ut verum nomen hominis ad mores, vitam, naturam eius notandam ridicule deflectatur, nec dubitari potest quin eiusmodi quid Theomnasto acciderit; verum tamen nihil certius est quam eum a civibus Theoractum non esse vocatum, quippe nomine nullius significationis ac ne Graeca quidem compositione. Nomen autem quod Theomnasto datum esse dicitur eam significationem habere debet, ut sui cives iudicium confirmare videantur, quod orator de homine proposuit. Ciceroni autem Theomnastus est homo ridicule insanus, furiosus (§ 149). Sequitur ut aliquo nomine sit vocatus quod eius insaniam declararet, qualia sunt *μανικός*, *θεοβλαβής*, Aeschyleum *θεομανής* (Sept. C. Th. v. 659), alia: verum horum omnium scriptura longe a Theoracto distat. Respiciendum est vocabulum quod propius a corrupto nomine absit. Hic insperatam lucem affert Scholiastes ad Aesch. l. l. qui in *θεομανής* interpretando utitur adiectivo *θεόργητος*. *Θεόργητος* autem Syracusanorum dialecto est *θεόργατος*. Ergo in Ciceronis libris antiquis THEORACTVM ex THEORGATVM ortum esse haud absurda videtur suspicio.

Accusationis in Verrem Liber V.

§ 5. Ea ostendebatur Verris defensio: avarus fuit et crudelis in administratione provinciae; at bonus imperator. "Quid dicis? an bello fugitivorum Siciliam virtute tua liberatam? magna laus et honesta oratio: sed tamen quo bello? Nos enim post illud bellum quod M' Aquilius confecit sic accepimus, nullum in Sicilia fugitivorum bellum fuisse. — At in Italia fuit. — Fateor, et magnum quidem ac vehemens. Num igitur ex eo bello partem aliquam laudis appetere conaris? num tibi illius victoriae gloriam cum M. Crasso aut Cn. Pompeio communicatam putas? Non arbitror hoc etiam tuae

deesse impudentiae, ut quidquam eiusmodi dicere audeas." Meliores libri *communicatam*, deteriores *communicandam*. Horum auctoritas ut sperneretur Madvigius omnibus qui post eum fuerunt editoribus persuasit. Mihi virum clarissimum sententiam suam nondum approbasse confiteor. Etenim si quis alienam gloriam sibi communicatam esse putat, hoc est errore hominum communem esse factam, is potius stultus quam impudens dicendus est; nihil enim ipse sibi arrogat, sed de aliorum opinione non recte iudicat. Verum qui gloriam rerum gestarum quae nihil ad ipsum pertineant sibi communicandam esse ducit, is vere impudens est; nam sibi petit partem gloriae, quae tota aliorum est. Etiam hoc tenendum videtur non posse appeti quod iam tenere te putes: itaque si putas gloriam tibi communicatam esse, non est cur eam appetere coneris. Itaque *communicandam* retinuerim.

Eorum quae sequuntur sententia haec est; arbitror hoc etiam ad tuam impudentiam accedere, ut quidquam eiusmodi dicere audeas. Verum plane contrarium orator cogitavit, nempe haec: ut perfecte impudens sis, hoc unum deesse arbitror, ut quidquam eiusmodi dicere audeas; tu ipse, tametsi impudentissimus es, hoc tamen dicere non audebis. Ergo negatio tollenda est et legendum: „*nam* arbitror" etc.

§ 14. „Quid deinde sequitur? Verbera atque ignes et illa extrema ad supplicium damnatorum metum ceterorum et cruciatus et crux." Coniunctio *et* ante *cruciatus* cum libris deterioribus delenda est; cruciatus et crux sunt ipsa illa extrema ad supplicium; neque etiam recte dicitur: et cruciatus et crux extrema sunt. — In § 15: „Quid? hoc in Apolloniensi Aristodamo, quid? in Leonte Imacharensi non idem fecisti? *hoc* insiticium est; nam quae supra exposita sunt Verres non in Aristodamo fecerat, sed in Leonida quodam. „Idem fecisti" ad utrumque incisum pertinet. In Aristodamo et in Leonte idem fecit Verres quod in Leonida.

§ 48. Sua pecunia Messanae navem onerariam maximam aedificatam esse Verres ita defendebat: Mamertinos in tabulis nihil habere. „Si argumento est Mamertinos tibi pecu-

niam non dedisse, quia scriptum non habent: sit argumento tibi gratis stare navem, quia quid emeris aut quid locaris scriptum proferre non potes." Ut ratio constet postrema non ad rem quamlibet, cuius emtionem aut locationem Verres in tabulas non retulerit, referenda sunt, sed ad navem quam emisse se a Mamertinis Verres, Cicero ab iisdem ei publice datam esse contendebat. Legendum est: „quia *quod* emeris aut *quod* locaris scriptum proferre non potes."

§ 54. In imperando frumento per totam Siciliam Verres cum consilio Mamertinorum causam cognoscit deque consilii sententia iis se frumentum non imperare pronuntiat. „Audite decretum —. Recita commentarium. D. C. S. libenter ait se facere, itaque perscribit. Quid? si hoc verbo non esses usus *libenter,* nos videlicet invitum te quaestum facere putaremus?" Alterum *libenter* delendum videtur; „libenter ait se facere" ita pronuntiatum est, ut nullum fuerit dubium quid esset „hoc verbum." — Sequitur § 55. „Numquam in Sicilia frumentum publice est emptum, quin Mamertinis pro portione imperaretur, antequam hoc delectum praeclarumque consilium iste dedit, ut ab his nummos acciperet ac sui similis esset. Itaque tantum valuit istius decreti auctoritas, quantum debuit" etc. Locus sine dubio corruptus. Etenim Verres immunitatem Mamertinis decrevit, ut quaestus facere posset, adhibuit consilium, ut quaestus honestam speciem haberet; praetor enim etiam sine consilio solus decernere potuit quod sibi quaestuosum foret. Cicero scripsit fortasse: „antequam *de* delec*ti* praeclar*i*que consil*ii* *sententia* iste *decrevit,* ut" etc. Ita „ut ab his nummos acciperet ac sui similis esset" decreti argumentum erit criminose et ridicule traductum.

§ 65. In „hominem in tanto conventu Syracusis vidi neminem, iudices, qui archipiratam captum sese vidisse diceret," *Syracusis* interpolatum esse videtur. Ex tota narratione satis constat rem Syracusis esse factam neque potest de alio conventu quam Syracusano cogitari. Cf. § 71. — Infra alteram interpolationem, „ut solet fieri" Kayserum sustulisse

video. — In sequentibus: „Homines maritimi Syracusis, qui saepe istius ducis nomen audissent, saepe timuissent, cum eius cruciatu atque supplicio pascere oculos animumque exsaturare vellent, potestas adspiciendi nemini facta est" *Syracusis* iterum suspiciosum est. Syracusani universi a Cicerone appellantur homines maritimi. Cf. § 69 et 70. Vulgata lectio significat: qui inter Syracusanos maritimi homines essent. — Etiam in § 67: „ecquem scis in Sicilia antea captum archipiratam, qui non securi percussus sit? „in Sicilia" insiticium esse puto. Nam credi non potest Romanos in cetero terrarum orbe alio exemplo alioque instituto in piratarum suppliciis usos esse quam in Sicilia; cf. § 75. — In eiusdem § 75 initio: „Utrum tandem tibi ad defensionem firmius fore putasti, in iudicio coactu atque efflagitatu meo producere ad ignotos, tanto post, eum, quem archipiratam esse diceres, an recenti re, Syracusis, apud notos, inspectante Sicilia paene tota, securi ferire?" nomen „Syracusis" interpolatum esse arguit ipse locus quem in oratione obtinet. Post praecedentia „ad ignotos, tanto post" inter „recenti re, apud notos" nihil interponi potest.

§ 80. „Tabernacula — carbaseis intenta velis collocari iussit in litore, quod est litus in Insula Syracusis post Arethusae fontem" etc. In hac constructione repetiti post pronomen relativum nominis interpositum *est* vitiosum est. Ita enim *littus* fit praedicatum, *quod* subiectum. Hinc suspicor fere „in litore" glossam esse veteris lectionis „in *acta*" cf. § 82.

§ 83. „Ubi Segestana, ubi Centuripina civitas? quae cum officiis, fide, vetustaste, tum etiam cognatione populum Romanum attingunt." — Libri „populum Romanum attingunt" et „populi Romani nomen attingunt." Veri multo est similius ex interpretatione veteris lectionis „Romanum nomen" has varias lectiones esse ortas, quam „nomen" sine idonea causa interpolatum esse. Legerim „*Romanum nomen* attingunt."

§ 84. „M. Marcellus — habitare in ea parte urbis, quae

in insula est, Syracusanorum neminem voluit. Hodie, inquam, Syracusanum in ea parte habitare non licet. Est enim locus, quem vel pauci possent defendere. Committere igitur eum non fidelissimis hominibus noluit, simul quod ab illa parte urbis navibus aditus ex alto est. Quam ob rem qui nostros exercitus saepe excluserant iis claustra loci committenda non existimavit. Vide, quid intersit inter tuam libidinem maiorumque auctoritatem —. Illi aditum litoris Syracusanis ademerunt, tu imperium maritimum concessisti; illi habitare in eo loco Syracusanum, qua naves accedere possent, noluerunt, tu classibus et navibus Syracusanum praeesse voluisti." Interposito „inquam" primaria in hac sententia pars est: hodie non licere quemquam Syracusanum habitare in Insula: ad eamque sententiam cetera erant accommodanda. At omnia ad superiora tempora et ad Marcellum referuntur. („noluit — existimavit") „Hodie" et quae sequuntur igitur ab oratore iis quae de Marcello commemoravit ita addita esse videntur, ut appareret, quod hodie in ea re fieret esse ex vetere Marcelli instituto. Fortasse scripsit: „M. Marcellus — habitare in ea parte urbis, quae in insula est Syracusanorum neminem voluit hodie*que* Syracusanum — non licet." Tum in extrema parte loci quem supra adscripsi, collato priore inciso „illi aditum — concessisti" suspicor in altero inciso „Syracusanum" ante „praeesse" ab interpolatore illatum esse. — In § 93. „non enim — praedonum adventum significabat ignis e specula sublatus aut tumulo, sed flamma ex ipso incendio navium et calamitatem acceptam et periculum reliquum nuntiabat" iterum verba „aut tumulo" interpolatori deberi videntur. Omnis enim locus ubi homines appositi sunt ut prospiciant et custodiant appropinquantemque hostem signis indicent specula est; qui homines si in tumulo stationem habent, is tumulus est specula. Igitur non recte dicitur „in specula aut tumulo." Similis interpolatio in plerisque libris exstat § 98 ubi classis Atheniensium dicitur „in eo ipso portu loci ipsius [portusque] natura victa atque superata" esse. — In § 94 „Tum istius acta commemorabantur, tum flagitiosa illa convivia" vitiosa librorum lectio „commemorabantur" reposito „commemorabatur" dudum correcta

est; sed pars fraudis adhuc latuit. Scilicet qui ad nomen quod sibi plurale videretur, verbum accommodavit, idem *istius* interpolavit. Quid enim hac in re significat „Verris litus"?

§ 113. Ex scripta oratione qua Furius quidam causam suam apud Verrem defenderat haec verba afferuntur: „Non posse Verrem testes interficiendo nos exstinguere: graviorem apud sapientes iudices se fore ab inferis testem, quam si vivus in iudicium produceretur: tum avaritiae solum, si viveret, nunc, cum ita esset necatus, sceleris, audaciae, crudelitatis testem fore." Wesenbergius *nos* ante „exstinguere" recte sustulit. Praeterea *si viveret* tollenda sunt, nam *tum* in hac sententia significat: si vivus in iudicium produceretur.

§ 125. „En quod Tyndaritani libenter praedicent: nos in septemdecim populis Siciliae numeramur: nos semper omnibus Punicis Siciliensibusque bellis amicitiam fidemque populi Romani secuti sumus: a nobis populo Romano semper et belli adiumenta et pacis ornamenta ministrata sunt." Multum vero haec iis iura profuerunt in istius imperio ac potestate! Vestros quondam nautas contra Carthaginem Scipio duxit: at nunc navem contra praedones paene inanem Cleomenes ducit. Vobiscum Africanus hostium spolia et praemia laudis communicavit: at nunc per hunc spoliati nave a praedonibus abducta ipsi in hostium loco numeroque ducimini." Contra rei veritatem esse videtur praedones abduxisse navem Tyndaritanam; § 91 narratur classis in litore eiecta a praedonibus esse incensa. Fortasse *abducta* delendum est.

§ 172. „Civium Romanorum omnium sanguis coniunctus existimandus est, quoniam et salutis omnium ratio et veritas postulat." Altera pars huius sententiae subobscura est, neque perspicitur quemadmodum cum superioribus cohaereat. Deest enim vocabulum pronominale demonstrativum quod vinculum efficiat. Fortasse legendum est „quoniam et — ratio et veritas *ita* postulat."

Oratio pro Archia poeta.

Orationem pro Archia poeta quae hodie superest Ciceronem scripsisse non puto. Quare ita sentiam alias fortasse exponam. Quamquam in hoc genere causarum qui dissentientem in suam sententiam perduxerit adhuc vidi neminem. Sed quisquis scripsit orationem quae Ciceronis nomine circumfertur, cum in scholis prae ceteris lectitari soleat, ut quam emendatissime legatur elaborandum est.

Locus de gloriae fructu quem viri gestis rebus clarissimi ex litteris percipiant ita explicatur, ut § 26 seq. enumerentur viri Romani nobiles qui laudis ad posteros propagandae cupidi poetis favissent ac versibus studuissent. § 27 ita pergit oratio: „Quare, in qua urbe imperatores prope armati poetarum nomen et Musarum delubra coluerunt, in ea non debent togati iudices a Musarum honore et a poetarum salute abhorrere. Atque ut id libentius faciatis, iam me vobis, iudices, indicabo et de meo quodam amore gloriae, nimis acri fortasse, verum honesto, vobis confitebor. Nam quas res nos in consulatu nostro — gessimus, attigit hic versibus atque inchoavit; quibus auditis — hunc ad perficiendum adornavi" etc. *Quidam* in „de meo quodam amore gloriae" habet vim quamdam minuendi. Qui ita loquitur non prorsus negat se esse gloriae cupidum, sed simul significat eam cupiditatem tam mediocrem esse, ut ipse nesciat, verene gloriae cupidus dicendus sit nec ne. Tamen suum gloriae amorem nimis fortasse acrem esse Cicero confitetur. In *quodam* latet *quoque* et principium sequentis *amore*. Ita Cicero se ipse claris viris adiungit quorum exempla supra posuerat.

In § 11 disputatur censum non dare ius civitatis, sed tantummodo confirmare certo tempore aliquem pro cive se gessisse. Itaque nihil agere qui, quod Archias non census esset, propterea eum a civitate depellerent. Qui locus ita concluditur: „Quaere argumenta, si quae potes; numquam enim hic neque suo neque amicorum iudicio revincetur." Excidit vocabulum quo haec superioribus adnectebantur. Legendum est: „*Quare* quaere argumenta" etc.